

Latin A, stx

Vejledning

Undervisningsministeriet
Styrelsen for Undervisning og Kvalitet
Gymnasiekontoret, marts 2018

Vejledningen præciserer, kommenterer, uddyber og giver anbefalinger vedrørende udvalgte dele af læreplanens tekst, men indfører ikke nye bindende krav.

Citater fra læreplanen er anført i kursiv.

Indholdsfortegnelse

1. Identitet og formål	3
1.1. Identitet	3
1.2. Formål	3
2. Faglige mål og fagligt indhold	4
2.1. Faglige mål	4
2.1.1. Fagets identitet og metoder	5
2.2. Kernestof	5
2.3. Supplerende stof	6
2.4. Omfang	6
3. Tilrettelæggelse	6
3.1. Didaktiske principper	6
3.1.1. Begynderfasen	6
3.1.2. Læsestrategier	7
3.1.3. Statarisk læsning	7
3.1.3.1. Oversættelse	7
3.1.3.2. Sproglig analyse	7
3.1.3.3. Indholdsanalyse	7
3.1.3.4. Perspektivering	8
3.1.3.4.1. Efterantik perspektivering	8
3.1.4. Kursorisk læsning	9
3.1.5. Brug af paralleloversættelser	9
3.1.6. Tekst- og temavalg	9
3.1.7. Romersk arkæologisk materiale	10

3.2. Arbejdsformer	10
3.2.1. Projektforløb og innovation	11
3.2.2. Skriftligt arbejde	11
3.2.2.1. Skriftlige opgaver	11
3.2.2.2. Skriftlighed som arbejdsform.....	12
3.2.2.3. Formidlingskrivning	12
3.2.3. Latin i et studie- og karriereperspektiv	12
3.3. It	13
3.4. Samspil med andre fag.....	14
3.4.1. Studieretningsprojektet	14
4. Evaluering.....	14
4.1. Løbende evaluering.....	14
4.2. Prøveform	15
4.2.1. Den skriftlige prøve.....	15
4.2.2. Undervisningsbeskrivelse	15
4.2.3. Den mundtlige prøve.....	15
4.3. Bedømmelseskriterier	16
4.3.1. Karaktergivning. 7-trins-skalaen	17

1. Identitet og formål

1.1. Identitet

Latin er et videns- og kundskabsfag, et færdighedsfag og et kulturfag. Disse sider af faget er ligeværdige, betinger gensidigt hinanden og sikrer faglig dybde. Faget omhandler antikken som grundlag for senere perioders kultur og forestillingsverden og beskæftiger sig med den romerske kultur og dens efterliv på grundlag af væsentlige latinske tekster og romersk arkæologisk materiale. På latin har den antikke kultur levet videre fra Romerriget til nutiden, og latin har langt op i tiden været Europas fælles sprog, når man har kommunikeret internationalt inden for blandt andet litteratur, videnskab og religion. Latin åbner derfor for et første-håndskendskab til antikken og dens efterliv såvel europæisk som globalt. [LP, stk. 1.1.]

Latin er et videns- og kundskabsfag. Faget giver eleverne viden om antikken og dens efterliv, og eleverne opnår gennem undervisningen kundskaber, der gør dem i stand til i bred forstand at anvende denne viden og kunne handle i både tanke og praksis på baggrund af denne viden.

Latin er et færdighedsfag. Eleverne opnår konkrete færdigheder i at læse latinske originaltekster med sproglig og indholdsmæssig bevidsthed. Centralt står derfor det sproglige og indholdsmæssige arbejde med antikke originaltekster på latin.

Latin er et kulturfag. Undervisningens grundlag og genstand er den romerske kulturs egne udsagn, dvs. latinske originaltekster og romerske monumenter, med hvilke romersk kultur har sat sig spor i senere perioders kultur og forestillingsverden. Faget er helt centralt for elevernes almindelse ved at vise den romerske kulturs massive og vedvarende påvirkning af senere kultur og tækning både europæisk og globalt. Latin er et kultursprog, og romersk kultur kommer til udtryk gennem det latinske sprog. Samtidig er latin som kultursprog selv påvirket af græsk, og latin er til stede i de moderne europæiske sprog, herunder dansk. Faget beskæftiger sig således med forholdet mellem sprog og kultur under en historisk synsvinkel.

1.2. Formål

Fagets forskellige discipliner bidrager til elevernes almindelse og studiekompetence. Gennem arbejdet med væsentlige latinske tekster opnår eleverne viden, kundskaber og færdigheder i forhold til romersk kultur, dens forhold til græsk kultur og dens betydning for senere perioders kultur. [LP, stk. 1.2.]

Der er i faget en meget nær sammenhæng mellem almindelse og studiekompetence. Det grundige og omhyggelige sproglige og indholdsmæssige arbejde med teksterne, hvor fokus på detaljen bidrager til at forstå helheden og omvendt, giver eleverne en grundighed og systematik, der bidrager til at gøre dem studiekompetente. I læreplanens brug af formuleringen *væsentlige latinske tekster* ligger en forpligtelse i materialevælget, idet der menes latinske tekster, der har en egen værdi, men som samtidig har haft og stadig har betydning i senere kultur, herunder den europæiske.

Hovedprincippet for arbejdet med teksterne er det princip, der siden J.N. Madvig har været omtalt som ”autopsi”, selvsyn. Eleverne møder ved selvsyn antikken gennem læsning af de latinske tekster og perspektiverer og relaterer antikken til senere perioder, herunder til deres egen samtid. På trods af den fremmede verden, antikken kan være for eleverne, læses autentiske tekster – teksterne selv – og ikke refererende gengivelser af dem. Når der læses latinsk originaltekst, er autopsien fuldstændig. Når der læses i oversættelse, er det kun oversættelsen, der er det fortolkende mellemlid mellem den antikke tekst og den moderne læser.

Indsigten i grundlaget for europæisk kultur bidrager til at sætte eleverne i stand til at forstå deres egen kulturelle identitet og se sig som en del af et større internationalt fællesskab både sprogligt og kulturelt. Denne indsiget skaber forståelse for andre kulturer med en anden historie og andre værdier og bidrager til at udvikle elevernes almene og demokratiske dannelse. [LP, stk. 1.2.]

Det kulturelle overblik, som latin giver, bidrager til kulturel bevidsthed og åbenhed hos eleverne. Eleverne vil i latin opleve romersk kultur som en del af deres egen kulturelle bagage, hvilket kan bidrage til deres forståelse af og refleksion over både deres egen og andre kulturer. Faget bidrager til elevernes demokratiske dannelse ved at vise, hvordan de moderne demokratier i væsentlig grad er påvirket af antikken, herunder af den romerske *res publica*.

2. Faglige mål og fagligt indhold

2.1. Faglige mål

Afsnittet om faglige mål er læreplanens vigtigste afsnit og reference for læreplanens øvrige afsnit. Undervisningen har altid de faglige mål for øje. Således er kernestoffet bestemt med henblik på opfyldelsen af de faglige mål. Da undervisningen fortrinsvis er organiseret omkring temaer, skal temaerne tilsammen sikre, at de faglige mål opfyldes. De fleste faglige mål er generelle og opfyldes gennem alle læste tekster.

Eleverne skal kunne:

- oplæse og oversætte ubearbejdede latinske originaltekster med brug af fagets hjælpemidler
- analysere og fortolke latinske tekster i deres historiske og kulturelle kontekst og perspektivere dem i forhold til såvel græsk-romersk som til senere kultur
- identificere, forklare og forholde sig til væsentlige værdier, begreber og tanker i latinske tekster
- vurdere en oversættelse ud fra en sammenligning med den latinske originaltekst
- anvende viden om latinsk morfologi, syntaks og semantik til at beskrive og analysere latin
- gøre rede for og reflektere over forskelle mellem latin og elevens andre sprog, herunder dansk [LP, stk. 2.1.]

Udgangspunktet for alle faglige mål er, at eleverne ved undervisningens afslutning kan så meget latin, at de kan læse originaltekster, dvs. tekster på latin, som ikke er bearbejdet sprogligt. Teksterne må gennem hele forløbet være ledsaget af glosser. Sproglig viden, grammatiske færdigheder, et centralt ordforråd samt fortrolighed med anvendelse af fagets hjælpemidler er en forudsætning for at kunne analysere, oversætte og fortolke latinske tekster, og heri ligger det væsentligste formål med det sproglige arbejde.

Læreplanen anvender udtrykket latinske tekster og ikke romerske tekster. Hermed menes, at der både læses tekster fra romersk oldtid og tekster fra senere perioder end romersk oldtid, men uanset hvilken periode teksterne stammer fra, skal de læses og fortolkes i deres historiske kontekst, og de temaer, hvori de indgår, skal perspektiveres.

Eleverne skal kunne:

- overveje, hvorledes antikken har sat sig spor i senere kultur [LP, stk. 2.1.]

Det er altid de latinske teksters eget udsagn, der begrundet perspektiveringen. I læreplanens brug af ordet *overveje* ligger et krav om, at eleverne ikke blot udpeger spor mellem antikken og senere kultur, men også overvejer og reflekterer over, hvorfor disse spor er der. Et spor kan være en direkte, bevidst inspiration eller en implicit påvirkning, og det kan være både imitativt og kontrastivt, jf. afsnittet om perspektivtekster i stk. 3 i denne vejledning. Det vil være naturligt i perspektiveringen at tage udgangspunkt i antikkens betydning i den europæiske tradition, men det vil ligeledes være oplagt at trække de lange linjer fra antikken videre til en større, global sammenhæng. Således bidrager latin til elevernes globale kompetencer og globale dannelse ved at vise antikkens påvirkning af senere perioders kultur og forestillingsverden både europæisk og globalt.

Eleverne skal kunne:

- udnytte deres viden om det latinske sprog til at genkende og forklare fremmedord, låneord og oversættelseslån samt videnskabelige fagbegreber i øvrigt [LP, stk. 2.1.]

Med udgangspunkt i de læste tekster vil det være oplagt at tale med eleverne om, hvordan konkrete latinske ord kan genfindes på moderne sprog. Dette vil styrke elevernes sproglige bevidsthed og stimulere deres sproglige fantasi.

Eleverne skal kunne:

- behandle problemstillinger i samspil med andre fag [LP, stk. 2.1.]

Latin A kan indgå i studieretningsprojektet, og faget kan derfor også naturligt indgå i de tværfaglige forløb, der leder op til studieretningsprojektet, herunder studieretningsopgaven i 2g. Derudover vil det være oplagt at samarbejde med andre fag om både kernestof og supplerende stof, herunder det perspektiverende materiale.

2.1.1. Fagets identitet og metoder

Det sidste faglige mål omhandler fagets identitet og metoder.

Eleverne skal kunne:

- *demonstrere viden om fagets identitet og metoder.* [LP, stk. 2.1.]

Kravet stilles dels af hensyn til faget selv for at kunne vurdere, hvad der arbejdes med i faget, hvordan der arbejdes i faget og med hvilket formål, og for i fagligt samspil med andre fag at kunne vurdere fagets muligheder og begrænsninger.

Som nævnt i læreplanens stk. 1.1 er latin et *videns- og kundskabsfag, et færdighedsfag og et kulturfag*. Det er en helt central del af fagets identitet at læse teksterne i egen ret og derudover gennem denne læsning at afdekke de spor, teksterne har sat. Gennem sporene får eleverne en nøgle til forståelse af centrale elementer i senere kultur, både europæisk, vestligt og globalt, hvilket giver dem indsigt i deres egen identitet og kvalificerer dem til en samtale om verden nu. Undervisningen skal lægge vægt på at ekspliciterer dette for eleverne.

Latin er et humanistisk fag, og udgangspunktet for fagets metoder er hermeneutisk. Teksterne og monumenterne er knyttet til en bestemt historisk, kulturel og åndshistorisk kontekst, og teksterne skal læses solidarisk og kritisk på deres egne præmisser. Eleverne skal i undervisningen gøres bevidste om de forudsætninger, de møder teksterne med, og lære ikke at trække egne forudfattede holdninger ned over teksten. Man kan i undervisningen tale med eleverne om, at man som læser af de antikke tekster skal være reflekteret og kritisk, men også villig til at lade sig udfordre, bevæge og danne i mødet med den fremmede livsverden, antikken er. De klassiske tekster og monumenter, som latin beskæftiger sig med, er ikke blot historiske dokumenter, men har fungeret som stadige forbilleder og kilder til inspiration i de efterfølgende perioder indtil vor tid. Det er i den sammenhæng, at læreplanens krav om læsning af *væsentlige tekster* [LP 1.2.], skal ses, idet der hermed menes tekster, der har sat sig spor.

Fagets helt centrale metode er den grundige, autoptiske nærlæsning af originalteksterne, der danner udgangspunkt for en analyse og fortolkning. Det vil være naturligt at begynde med oversættelsen, når tekstens mening skal etableres, og arbejdet med fagets hjælpemidler som ordbog og grammatik står derfor helt centralt. Undervisningen skal give eleverne forudsætninger for at kunne vælge, hvilken betydning blandt mange der er den helt rigtige i en konkret kontekst, og eleverne må kende til ordbogens og grammatikkens metodik for at kunne foretage hensigtsmæssige valg. Tekstens mening etableres dog ikke alene gennem ordbog og grammatik, idet viden om fx tekstens forfatter, genre, kontekst og samtid bidrager til at etablere dens betydning.

Nærlæsningen tager udgangspunkt i de enkelte ord og formuleringer, sådan som de rimeligvis må forstås i konteksten og i værket. Analysen og fortolkningen af tekststykket eller værket vil derfor altid foregå under inddragelse af konkrete tekststeder som belæg. I tillæg til nærlæsningen er der et meget stort antal metoder og analysestrategier, man kan anvende, alt efter om der fokuseres på tekstinterne eller teksteksterne faktorer. Moderne litteraturteoretiske tilgange kan inddrages til at åbne for flere perspektiver af teksten, men det bør ikke ske for teoriens skyld, men altid med respekt for teksten selv. Det vil være naturligt at diskutere analysestrategier med eleverne, så de bliver bevidste om, at bestemte metoder og teorier giver tilsvarende bestemte blik på teksterne, og at det, man får frem i teksten, afhænger af, hvad man ser efter, og hvordan man ser på teksten. Det er vigtigt at tale med eleverne om, hvad den metodiske tilgang i undervisningen er – uanset hvor enkel den end måtte være – og det er vigtigt i undervisningen at pointere, at formålet med det metodiske tekstlæsningsarbejde er at give et så kvalificeret bud på tekstens betydning som muligt.

2.2. Kernestof

Undervisningens indhold er bestemt af de faglige mål, og kernestof og supplerende stof er derfor afledt heraf.

Af kernestoffet fremgår det, at faget har en kerneperiode, nemlig perioden indtil 150 e.Kr. Det betyder, at tekster – både originale og oversatte – fra denne periode er kernestof, og at mere end halvdelen af de tekster, der læses på latin, skal ligge inden for kerneperioden. Da de læste tekster skal sættes ind i et større perspektiv, er tekster fra kerneperioden ikke tilstrækkeligt for opfyldelsen af de faglige mål, jf. denne vejlednings stk. 2.3. om supplerende stof.

Under kernestoffet nævnes bl.a. filosofiske, retoriske, historiske og politiske tekster. Disse termer er indholdstermer og ikke i streng forstand genretermer. Overbegrebet er prosa, jf. stk. 3.1. Tekster til et retorisk område kan således være et værk om retorik, fx *Ad Herennium*, men også retstaler eller politiske taler. Tekster til et historisk område kan være egentlig historieskrivning som Livius eller Tacitus, men også tekster læst som historiske kilder for deres historiesyn som *Res Gestae*, Sallust, Cicerobreve eller Cæsar. En politisk tekst kan således være hentet fra et af Ciceros statsteoretiske værker, men det kan også dreje sig om en tekst af Sallust eller en tale med politisk indhold.

Med romersk kunst og arkitektur tænkes på materialer, som især behandles kulturhistorisk i tilknytning til teksterne, og ikke på en egentlig kunsthistorisk gennemgang.

2.3. Supplerende stof

Eleverne vil ikke kunne opfylde de faglige mål alene ved hjælp af kernestoffet. I tekstlæsningen perspektiveres med græske tekster i oversættelse og med tekster fra senere perioder, der viser de lange linjer i antikkens betydning i senere kultur. Også romersk kunst perspektiveres med kunst og arkitektur fra senere perioder. Der skal indgå materiale på engelsk samt, når det er muligt, på andre fremmedsprog. [LP, stk. 2.3.]

Som det fremgår af de faglige mål, skal eleverne kunne perspektivere latinske tekster til såvel antik, herunder græsk, som til senere kultur. Da denne perspektivering bl.a. sker på grundlag af antikke tekster og tekster fra perioden efter 150 e.Kr., er kernestoffet ikke tilstrækkeligt til at opfylde de faglige mål. Materiale på engelsk skal indgå i det supplerende materiale enten i forbindelse med perspektiveringen eller som baggrundsmateriale. Derudover kan materiale på andre fremmedsprog indgå i det supplerende stof, og det vil være oplagt i perspektiveringen at samarbejde med elevernes andre sprogfag, da det vil gøre eleverne bevidste om latins betydning for de moderne fremmedsprog og om antikkens betydning i bred forstand både europæisk og globalt.

Der arbejdes i latin A med det udvidede tekstbegreb, og det vil være naturligt at inddrage mange forskellige former for materiale, herunder også elektronisk materiale og afspillede tekster på enten dansk, engelsk eller andre fremmedsprog, som en del af det supplerende stof.

2.4. Omfang

Forventet omfang af de latinske originaltekster er normalt svarende til 35-50 sider.

Forventet omfang af øvrigt materiale er normalt svarende til 200-300 sider. [LP, stk. 2.4.]

Undervisningen i latin A bygger på en bred vifte af faglige materialer, både trykte og elektroniske. Omfanget af både latinske originaltekster og det øvrige materiale dækker det samlede forløb og opgøres ikke i normal-sider, men efter et rimelighedsskøn i forbindelse med de enkelte materialer.

Omfanget af fagligt stof anføres i beskrivelsen af den gennemførte undervisning (undervisningsbeskrivelsen), der færdigredigeres ved afslutningen af undervisningen. Omfanget angives normalt med en sådan detaljeringsgrad, så det af undervisningsbeskrivelsen fremgår, hvorledes det faglige stof har været vægtet i undervisningsforløbet. Dette vil normalt ske ved at angive et skønsmæssigt sidetal.

3. Tilrettelæggelse

3.1. Didaktiske principper

Undervisningen tager udgangspunkt i det sproglige niveau, eleverne har nået i almen sprogforståelse. [LP, stk. 3.1.]

Fra almen sprogforståelse medbringer eleverne et fælles sprogligt begrebsapparat, og de kender til principperne for helsætningsanalyse. I samarbejde med de øvrige sprogfag arbejdes der videre på dette grundlag.

Der lægges i undervisningen vægt på, at fagets sproglige og indholdsmæssige discipliner opleves som en helhed. [LP, stk. 3.1]

Dette princip gælder både i begynderfasen og i det videre forløb i undervisningen.

3.1.1. Begynderfasen

Det er en god ide at planlægge begynderfasen således, at eleverne kommer i gang med at læse originaltekst så hurtigt som muligt. Det anbefales, at der alene læses sammenhængende tekster, og at der ikke vælges et begynder-system, som indøver sproget ved hjælp af løsrevne sætninger. Det kan anbefales, at de sammenhængende tekster har et indhold, der gør det muligt at inddrage kulturstof helt fra begyndelsen af undervisningen.

I begynderfasen kan skrive-, lytte- og taleøvelser øge elevernes aktive sprogtilegnelse og desuden være et kreativt og motiverende element i timerne. Eleverne skal lære morfologi i tilstrækkeligt omfang til, at de kan oversætte, men morfologien må ikke tage magten fra indholdet, så latin fremtræder som en rebus. Det er væsentligt, at latin både i begynderfasen og i det senere forløb fremstår som et sprog, der er tilgængeligt ved anvendelse af såvel sproglig og kulturel viden som grammatisk metode og ikke mindst elevens intuition.

3.1.2. Læsestrategier

Der arbejdes med forskellige læsestrategier: Statarisk, kursorisk og læsning med paralleloversættelse, hvor formuleringer og kernesteder undersøges og verificeres i den latinske tekst. [LP, stk. 3.1.]

Der arbejdes i undervisningen med forskellige læsestrategier. De enkelte læsestrategier uddybes nedenfor.

3.1.3. Statarisk læsning

I den statariske læsning arbejder eleverne grundigt med teksten både sprogligt og indholdsmæssigt, og den statariske læsning indeholder alle fagets discipliner. Det er især i arbejdet med de statarisk læste tekster, at eleverne indøver de grundige arbejdsmetoder, der beskrives i de faglige mål. Til den mundtlige prøve prøves der i statarisk læste tekster.

De tekster, som er læst statarisk, er fortrinsvist læst i temaer og danner kernen i disse temaer. I temaet er de statarisk læste tekster altid sat ind i en større sammenhæng, og de uddybes og perspektiveres. Af læreplanen, stk. 3.1., fremgår det, at de statarisk læste tekster skal læses også i deres egen ret. Det betyder, at selv når teksterne er læst tematisk, skal tekststykkerne være så lange, at teksterne får lov at "tale ud", og de må ikke reduceres til blot at være illustrationer eller eksemplificeringer af en problemstilling eller et tema. Når der læses uddrag af tekster på latin, kan disse suppleres med læsning af tekster i oversættelse, hvilket giver eleverne mulighed for læsning af hele, afsluttede tekster.

De fire centrale discipliner i statarisk læsning er oversættelse, sproglig analyse, indholdsanalyse og perspektivering. De fire discipliner gennemgås kort nedenfor.

3.1.3.1. Oversættelse

Oversættelse af teksterne har en dobbelt funktion: Den er en kontrol af, at indholdet og sætningsstrukturen er forstået, og er samtidig en træning i at formulere fremmedartede tanker og udtryksformer på dansk. Den lidt kluntede, tekstnære oversættelse er et godt redskab til at komme ind i en tekst med respekt for tekstens egen ordstilling. Den gode oversættelse er resultatet af en vurdering, der også inddrager tekstens stilistiske elementer. Således bør eleverne lære at formulere alt, hvad teksten siger, på dansk. Lejlighedsvis bør eleverne også forsøge sig med mere frie og litterære oversættelser, der kan følges op af overvejelser om oversættelsesproblematik og oversættelsesstrategier.

3.1.3.2. Sproglig analyse

Elevernes tilegnelse af færdigheder i sproglig analyse skal først og fremmest give dem et redskab til tydning og forståelse af teksterne. Den sproglige analyse er således ikke et mål i sig selv, og de nødvendige sproglige kundskaber defineres i forhold til de valgte tekster. Der undervises i helsætningsanalyse, og eleverne skal kunne gennemføre en helsætningsanalyse ned til ordniveau. Den syntaktiske analyse giver overblik over sætningsstrukturen og er en god hjælp til oversættelsen. Det anbefales at systematisere syntaksen og fx inddele ledsætninger i tre grundtyper: substantiviske, adjektiviske og adverbielle, der herefter bestemmes i et antal ledfunktioner i den enkelte sætning.

3.1.3.3. Indholdsanalyse

Sproget er ikke blot et kommunikationsmiddel til overførelse af praktisk og konkret information, men også et nuanceret instrument til formidling af logisk argumentation, filosofisk indsigt, æstetisk oplevelse og følelser. Undervisningen må tilrettelægges således, at denne erkendelse er mulig på de forskellige kundskabstrin, også

de elementære. Det er en god idé at begynde tekstfortolkningen med en parafrase, der begrundes og dokumenteres i teksten. Herefter kan man gå over til en egentlig analyse, fortolkning og perspektivering af teksten. For at forstå teksterne skal eleverne kunne placere forfatterne i en litterær og historisk sammenhæng. Eleverne skal opnå kendskab til romerske værdiforestillinger, centrale begreber og tanker, og læsningen af de latinske tekster skal give eleverne kendskab til den litterære, politiske og filosofiske tradition og give dem forudsætninger for at forstå begrebsdannelse og kunstnerisk udtryksform i senere kultur, både europæisk og globalt.

3.1.3.4. Perspektivering

En perspektiverende tekst er en antik eller en nyere tekst, der perspektiverer de latinske originaltekster. Med nyere tekster menes efterantikke tekster. En perspektiverende tekst repræsenterer et spor fra antikken og læses tematisk og ikke nødvendigvis i sin egen ret. Der arbejdes i latin med det udvidede tekstbegreb, så også afspillede tekster (lyd- og filmklip) kan indgå som perspektivtekster både i undervisningen og til eksamen.

En perspektivtekst kan perspektivere en konkret latinsk tekst, en antik litterær genre (som fx epos eller drama) eller et antikt tankekompleks (fx demokratikritik). Perspektivteksterne kan altså perspektivere både konkrete originaltekster og temaer behandlet i undervisningen.

En antik perspektivtekst kan være græsk eller romersk. Græske perspektivtekster kan vise, hvorledes romersk kultur som en af sine forudsætninger har græsk kultur, og de kan naturligt læses i et samarbejde med oldtidskundskab eller græsk. På samme måde kan senere tekster være læst i samarbejde med et andet fag. Valget af antikke perspektivtekster kan foretages ud fra tema, motiv, genre, forfatter og kan både vælges som et understøttende og et kontrastivt perspektiv.

3.1.3.4.1. Efterantik perspektivering

En efterantik perspektiverende tekst har den græsk-romerske antikke kultur som forudsætning og repræsenterer derved et spor fra antikken. Antikke spor kan være til stede i teksten eksplicit som resultat af en bevidst efterligning eller en bevidst kontrast og afvigelse. Det antikke spor kan også være implicit til stede som resultat af, at antikke tanker, formsprog eller traditioner har dannet baggrund for en teksts tilblivelse på en sådan måde, at en forfatter uden selv at være bevidst om det er dybt præget af dem.

Det er ikke muligt at opstille entydige kriterier for, hvad der er en god og en dårlig perspektivtekst, og en tekst, der er uegnet som perspektivtekst i én sammenhæng, kan være velegnet i en anden. Man kan dog som tommelfingerregel overveje følgende i forbindelse med valg af efterantikke perspektivtekster både til undervisning og til eksamen:

- På hvilken måde har denne efterantikke tekst antikken som forudsætning (indholdsmæssigt, genre-mæssigt, tematisk)?
- Hvilke spor eller lange linjer fra antikken illustrerer teksten?
- Ville denne tekst være på samme måde (indholdsmæssigt, tematisk, genremæssigt), hvis den græsk-romerske antik ikke havde eksisteret?

Kan man svare ja til sidstnævnte, er teksten ikke egnet som efterantik perspektivtekst, men vil formodentlig snarere udtrykke en komparativ tematik, der ikke har antikken som forudsætning. Det kan således være nyttigt helt overordnet at skelne mellem perspektiverende tekster og komparative tekster, om end det ikke for alle teksters vedkommende vil være muligt at opstille absolutte kriterier, der sikkert vil kunne afgøre, om en given tekst er en perspektiverende eller en komparativ tekst. En perspektiverende tekst har antikken som forudsætning, mens en komparativ tekst behandler en problemstilling, der minder om problemstillingen i en antik tekst, men som ikke har antikken som forudsætning.

Læser man fx Senecas *Medea* i undervisningen, vil en avisartikel om en familietragedie, hvor en mor som led i et skilsmisseopgør slår sine børn ihjel, ikke være en efterantik perspektivtekst, da den ikke illustrerer et antikt spor. En sådan tekst vil beskrive en komparativ problemstilling, men den har ikke antikken som forudsætning hverken implicit eller eksplicit. Tilsvarende kan fx en kinesisk eller gammeltestamentlig skabelsesberetning sammenlignes med en antik skabelsesberetning, men den har ikke en antik tekst eller antikke tanker som forudsætning, og den vil derfor ikke kunne vise de spor, antikken har sat i senere kultur.

Det kan være nyttigt og oplagt bl.a. i forbindelse med fagligt samspil at bruge komparative tekster i undervisningen som supplement til de perspektiverende tekster, men de komparative tekster kan ikke alene udgøre den efterantikke perspektivering i et tema, da de ikke viser de lange linjer fra antikken til i dag. Dermed vil komparative tekster ikke give eleven mulighed for at opfylde de faglige mål, og derfor vil de ikke være egnede som efterantikke ekstemporaltekster til den mundtlige prøve i latin. Man kan med fordel tale med eleverne om forskellen på perspektiverende og komparative tekster, da det vil bidrage til elevernes refleksion over antikkens betydning samt gøre dem bevidste om forskelle og ligheder mellem kulturer, der er præget af antikken og kulturer, der ikke er præget af antikken.

Elevernes refleksion over, hvad en perspektivtekst er, vil også kunne styrkes ved, at man i undervisningen forholder sig til spørgsmålet om antikken som normgivende, når man betragter den som oprindelsen til videnskaber, kunst, forestillinger, traditioner mv. Eleverne kan i undervisningen reflektere over, at forskellige perspektiveringsmåder og perspektivtekster er præget af bestemte holdninger til, hvad antikken er.

Undervisningsbeskrivelsen er et meget vigtigt redskab til at synliggøre den måde, perspektivteksterne er brugt, og på hvilken måde perspektiveringen foregår inden for forløbet.

3.1.4. Kursorisk læsning

Kursorisk læsning kan dække over flere forskellige tilgange til teksten og kan ofte kombineres med brug af paralleloversættelser, men typisk er det tekstens tematik, der er i fokus. Drejer det sig om tekster, der ikke frembyder alt for store vanskeligheder, kan eleverne fx i samarbejde læse teksterne med henblik på et indholdsresume. Eleverne kan også svare på eller stille forskellige spørgsmål til teksten og dens begrebsapparat ved fx at danne sig et indtryk af teksten gennem en paralleloversættelse og så gå de vigtige formuleringer efter i den latinske tekst.

3.1.5. Brug af paralleloversættelser

Paralleloversættelser inddrages som et hjælpemiddel i forbindelse med tekstlæsningen og som udgangspunkt for en drøftelse af oversættelsesproblematikker.

For at kunne bruge en paralleloversættelse som et hjælpemiddel i forbindelse med tekstlæsningen skal eleverne gøres bevidste om, hvilken hjælp de kan forvente fra en paralleloversættelse: Den er normalt ikke en nøgle til den latinske sætnings syntaks eller en umiddelbar nøgle til oversættelsen, men til en indsigt i indholdet af sætningen og dermed en indirekte hjælp til oversættelsen.

I forbindelse med oversættelsesvurdering er det overordnede synspunkt, at en oversættelse altid er en fortolkning. Eleverne skal forstå nødvendigheden af at kunne gå direkte til originalteksten, og de skal opøve deres evne til at forholde sig kritisk til en oversættelse, herunder også vurdere, hvor tidsbundet enhver oversættelse er, og hvor hurtigt oversættelser forældes. Eleverne skal altså ikke blot trænes i at vurdere oversættelsens gengivelse af originalens grammatik, men også vurdere, i hvor høj grad oversættelsen dækker forlæggets stil og sprogtoner.

3.1.6. Tekst- og temavalg

De statarisk læste tekster vælges således, at eleverne stifter bekendtskab med centrale romerske forfattere, og de læses i helheder, som er repræsentative for værk, genre eller forfatter. Teksterne vælges, så de giver et sammenhængende og nuanceret billede af romersk kultur. De statarisk læste latinske tekster skal altid læses også i deres egen ret. [LP, stk. 3.1.]

Ved valget af tekster skal man være opmærksom på latins betydning for den fælleseuropæiske begrebsdannelse. Det latinske sprogs og den romerske kulturs betydning for senere perioders sprog og kultur er derfor et overordnet valgkriterium. Det medfører, at de tekster, der vælges, fortrinsvis skal være klassiske, dvs. at de er bestemmende for den senere europæiske tradition. Tekstvalget må således ikke alene afgøres af, om sproget er let.

Perioden før 150 e.Kr. er kernestof i latin, men bestemmelsen er formuleret så åbent og bredt, at der ikke er tale om en forfatterkanon eller obligatorisk beskæftigelse med bestemte politiske begivenheder. Når kernestoffet opererer med en kerneperiode, betyder det, at mere end halvdelen af de læste tekster skal ligge inden for denne periode, og indtil halvdelen kan være hentet fra tiden efter kerneperioden. Et vigtigt tekstvalgskriterium er teksternes evne til at belyse hinanden eller tale sammen, således at de tilsammen udgør et tekstligt

univers. Hermed menes, at det skal tilstræbes at vælge tekster, der kommenterer hinanden, modsiger hinanden, forholder sig til hinanden eller uddyber hinanden. Det bør altid tilstræbes, at teksterne kommer til at udgøre en enhed, hvis dele kompletterer hinanden, således at eleverne får et alsidigt billede af romersk kultur, først og fremmest i kerneperioden, og dens betydning i senere kultur, herunder den europæiske.

Undervisningen organiseres fortrinsvis omkring temaer, herunder forfatterskaber og genrer. I undervisningen skal indgå mindst seks temaer. Mindst ét tema skal indeholde latinsk tekst fra den latinske tradition efter antikken. Inden for hvert tema læses en eller flere latinske originaltekster fra kerneperioden statarisk og uddybes med antikke tekster læst kursorisk og i oversættelse. Temaet perspektiveres med en eller flere efterantikke tekster. I arbejdet med de latinske tekster inddrages paralleloversættelser, og der arbejdes med oversættelsesproblematik og oversættelsesvurdering. [LP, stk. 3.1.]

Kernen i ethvert tema er en eller flere statarisk læste tekster. Temaet uddybes og perspektiveres med andre latinske tekster, antikke tekster (romerske og evt. græske) i oversættelse og efterantikke tekster. Der ligger heri også en anbefaling af at inddrage nutidige tekster og tekster med en aktuell problemstilling.

Et tema bør ikke forstås for snævert. Det bør have en sådan bredde og dybde, at det åbner for væsentlige problemstillinger og perspektiver. Udgangspunktet i et tema kan enten være et antikt emne eller en antik problemstilling, der perspektiveres, eller det kan tage sit udgangspunkt i en moderne problemstilling.

Det er et krav, at mindst et tema skal indeholde latinsk tekst fra den latinske tradition efter antikken, men der er ikke krav om, at den efterantikke latinske tekst skal være læst statarisk og følgelig heller ikke krav om, at der stilles eksamensopgaver i efterantik, latinsk tekst.

3.1.7. Romersk arkæologisk materiale

Tekstlæsningen er det centrale i latinundervisningen, men også romersk kunst og arkitektur er kernestof i faget. Romersk kultur er meget veldokumenteret arkæologisk, og gennem studiet af arkæologisk materiale opnår eleverne indsigt i sider af den romerske kultur, som supplerer teksternes udsagn og giver dem mulighed for at lære romere at kende fra flere og andre sider end teksternes. Vælger man at arbejde mere kunsthistorisk med materialet, vil det ses, at romersk kunst og arkitektur er bestemt af det græske formsprog, og selv – især ved at formidle det græske formsprog – bliver bestemmende for senere europæisk kunst og arkitektur. Gennem beskrivelse og analyse af monumenterne opnår eleverne fortrolighed med kunstens indhold og dens udvikling. Perspektiverende monumenter kan inddrages som supplerende materiale.

3.2. Arbejdsformer

Undervisningen tilrettelægges, så den fremmer elevernes faglige nysgerrighed og engagement i forhold til fagets discipliner. I undervisningen indgår derfor gennem hele forløbet varierede undervisnings- og arbejdsformer. Selvom vægten i begynderfasen ligger på den sproglige indlæring, inddrages det kulturelle stof allerede fra begyndelsen, og digitale hjælpemidler inddrages både i det sproglige arbejde og i arbejdet med kulturstoffet. [LP, stk. 3.2.]

I latin anvendes en række forskellige arbejdsformer, herunder lærerforedrag, individuelt arbejde, gruppearbejde, klassesamtale samt mere selvstændige arbejdsformer. Det vil være naturligt, at der er en progression i arbejdsformerne fra relativt høj lærerstyring i begynderfasen til mere selvstændige arbejdsformer i det senere forløb.

Det sproglige arbejde med teksterne, herunder oversættelse, morfologisk analyse og helsætningsanalyse står centralt igennem hele forløbet, men det kulturelle stof inddrages allerede fra begyndelsen. Det er væsentligt, at eleverne både i begynderfasen og i det senere forløb lærer at bruge både deres sproglige viden og deres sproglige fantasi og intuition i arbejdet med teksterne, og at de opmuntres til aktivt at danne og afprøve egne hypoteser om sprogets opbygning.

Det er væsentligt fra starten af undervisningen at lære eleverne god notattekniik i arbejdet med teksterne, herunder nedskrivning af enkeltgloser (gerne i opslagsform) samt grammatiske, indholdsmæssige og stilistiske kommentarer. Erfaringsmæssigt er det meget vanskeligt for eleverne at begrænse deres noter både i begynderfasen og i det senere forløb, og det vil derfor være en god ide at tale med eleverne om, at nedskrivning af hele eller store dele af oversættelse fra latin til dansk ikke er en hjælp, men tværtimod hæmmer læreprocessen.

Det vil være naturligt, at elevernes arbejde med teksterne løbende bliver mere selvstændigt. Selvstændigt arbejde fordrer en vis sikkerhed i at håndtere fagets metoder som tekstanalyse og fortolkning samt fagets hjælpemidler som ordbog og grammatik, håndbøger og elektroniske hjælpemidler.

3.2.1. Projektforløb og innovation

Efter begynderfasen indgår mere selvstændige arbejdsformer, der blandt andet forbereder eleverne til studieretningsprojektet, herunder projektforløb, hvor eleverne arbejder med bestemte problemstillinger og perspektiver eller innovative løsningsforslag. Eleverne inddrages i valg af arbejdsformer. [LP, stk. 3.2.]

I det samlede undervisningsforløb indgår mindst ét projektforløb, hvor eleverne arbejder mere selvstændigt med udarbejdelse og besvarelse af problemstillinger eller udarbejdelse og vurdering af innovative løsningsforslag. Projektarbejdet ligger inden for eller i forlængelse af det, der er arbejdet med i undervisningen og munder ud i et skriftligt eller mundtligt produkt. Projektarbejdet kan udføres af eleverne enkeltvis eller i grupper og kan være mere eller mindre omfattende, men det bør altid være af en sådan karakter, at der kræves solid faglig fordybelse og inddragelse af relevant fagligt stof. Under arbejdet fungerer læreren som vejleder. Vejlederens opgave er at hjælpe eleverne til at præcisere deres problemformulering/problemstillinger og at vise dem en i forhold til fagets standarder metodisk forsvarlig omgang med materialet. Vejlederen skal desuden fastsætte præcise krav til processen og til produktet. Ved denne proces tilegner eleverne sig ikke blot viden om det valgte emne, men også kundskaber i at mestre faget latin med dets specifikke måde at behandle sin genstand på, hvilket kan overføres til andre områder i og uden for faget. Det vil være oplagt at tilrettelægge projektforløb i samarbejde med andre fag.

Det er vigtigt, at det – uanset elevernes grad af medindflydelse på projektet – fremgår tydeligt for eleverne, *hvorfor* projektet er relevant, *hvad* der er arbejdsopgaven i processen, *hvilke* produktkrav der er, *hvordan* eleverne skal nå dertil samt *hvilke* faglige og personlige kompetencer, projektet skal træne dem i.

Projektforløb kan tænkes ind i overvejelser om variation af arbejdsformer og samtidig være med til at træne eleverne i at arbejde problembaseret. Et længere projektforløb kan være organiseret sådan, at eleverne laver et produkt, der formidler den viden, de har opnået i faget, mens andre projektforløb kan være forbundet med selve det at arbejde problemorienteret, sådan at eleverne trænes i at udarbejde en problemformulering inden for et afgrænset emne inden for forløbet.

Indgår udarbejdelse af innovative løsningsforslag i undervisningen, er det væsentligt, at eleverne gøres bevidste om, at det at arbejde innovativt medfører at skabe noget, som har værdi for andre. Dette kan forstås som helt ny viden, forbedring af eksisterende viden eller noget, som skaber værdi og er nyt i konteksten. Det innovative arbejde kan både foregå inden for faget eller i samarbejde med andre fag.

Der henvises i øvrigt til fagets side på EMU, hvor der er eksempler på, hvordan man kan arbejde med innovation i latin.

3.2.2. Skriftligt arbejde

Skriftligt arbejde indgår i undervisningen både som selvstændig disciplin og som arbejdsform.

3.2.2.1. Skriftlige opgaver

Der er afsat 80 timers fordybelsestid til elevernes individuelle skriftlige arbejde i Latin A. Foruden fordybelsestiden i de enkelte fag, har eleverne en individuel timepulje på 130 timer, som fx kan bruges til særlige skriveprojekter i fagene og til at arbejde med særlige individuelle fokuspunkter. Disse timer administreres af skolens ledelse, og man kan læse mere herom i vejledningen til Bekendtgørelse for Gymnasiale Uddannelser.

Det skriftlige arbejde som disciplin i latin A kan bl.a. omfatte:

- oversættelse fra latin til dansk (version)
- syntaktisk og morfologisk analyse
- sammenligning mellem originaltekst og trykte oversættelser på baggrund af en kontroloversættelse (version) af originalen: Er oversættelsen fri eller tekstnær? Er der udeladt, tilføjet eller ændret noget?
- Resume: træning i at skimme en latinsk tekst og forstå indholdet i hovedtræk
- Redegørelse for det centrale indhold af en tekst
- Tekstforståelse

Det kan anbefales at udarbejde skriftlige opgaver i den tekst eller i tilknytning til den tekst, som holdet arbejder med mundtligt.

Det er hensigtsmæssigt at arbejde med formativ evaluering i det skriftlige arbejde, hvor eleven vejledes i skriveprocessen og løbende får feedback i forhold til konkrete fokuspunkter. Gennem en overordnet progressionsplan kan læreren strukturere det skriftlige arbejde, således at eleverne får mulighed for gradvis at beherske de forskellige discipliner. Skrivningen kan med fordel opdeles i forskellige faser og mindre delelementer for at bevidstgøre eleverne om mål og rammer i de enkelte discipliner og give dem en bevidsthed om formålet med det skriftlige arbejde i latin. I denne proces lærer eleverne at reflektere kritisk over egne styrker og svagheder i skriveprocessen. Det kan være en god ide at samle eksempler på formalia, grammatisk terminologi og gode besvarelser af de forskellige discipliner i de skriftlige opgaver i latin, så eleverne får et skriftligt opslagsværk, de kan vende tilbage til løbende, og som læreren kan referere til.

Det øgede fokus på formativ evaluering betyder også en ændret rettepraksis hos læreren. Fælles for gode rettestrategier er, at feedback afpasses efter, hvor i forløbet man befinder sig, efter den enkelte elevs styrke og svage sider og efter, hvad lærerens hensigt med opgaven er. En selektiv rettestrategi virker ofte mere motiverende for eleven end en strategi, der har som mål at påpege alle opgavens fejl og mangler.

Feedback kan både handle om det produkt, eleven afleverer, og den proces, der har ført frem til produktet. Ofte vil en kombination af mundtlig og skriftlig feedback være hensigtsmæssig. I skriftlige og mundtlige kommentarer kan læreren gøre meget for at fremme en konstruktiv holdning hos eleven. Det er vigtigt at fokusere på både positive og negative sider ved produktet. I stedet for at afsige dom over elevens opgave, kan læreren komme med forslag til, hvad der kunne tilføjes eller ændres.

3.2.2.2. Skriftlighed som arbejdsform

Skriftlighed, herunder tænkeskrivning, kan bruges i den daglige undervisning som arbejdsform og didaktisk værktøj til at stimulere elevens forståelse, refleksion, fordybelse, fantasi og undren. Det kan fx være:

- Hurtigskrivning, hvor eleverne skriver på tid, fx i starten af en time, og formulerer tanker om et emne eller en tekst
- Remediering af læst tekst
- Imitation af genrer eller særlige forfattertræk.
- Synsvinkelskift
- Refleksionsskrivning: ”Skriv om en sætning fra teksten, som du synes er særlig vigtig, eller som undrer dig”
- Timereferat, hvor eleverne løbende eller i afslutningen af timen reflekterer over vigtige pointer. Nedskrives i form af 3-4 sammenfattende sætninger.

Denne form for skriftlighed skal ikke bedømmes af læreren, men bidrager til at give eleverne en dybere forståelse af det faglige stof, så eleverne også lærer faget gennem det at skrive på forskellige måder i faget.

3.2.2.3. Formidlingsskrivning

Latin A kan indgå i studieretningsprojektet, og det vil derfor være oplagt, at faget også indgår i de tværfaglige forløb, der leder op til studieretningsprojektet, bl.a. studieretningsopgaven eller andre tværfaglige forløb – jf. læreplan for Studieretningsprojektet stk. 3. I forbindelse med disse tværfaglige forløb trænes elevernes evne til formidlingsskrivning, herunder delelementer af akademisk skrivning og skrivehandlinger som fx redogørelse, analyse og diskussion. Eleverne lærer at skrive formidlingsbevidst til andre end sig selv, og målet er at formidle faglig viden og indsigt. I formidlingsskrivning er der fokus på, at eleverne lærer at skrive i forhold til en række faglige normer for faget, og eleverne lærer dermed fagets diskurs og fagtradition at kende gennem formidlingsskrivningen.

3.2.3. Latin i et studie- og karrierespæktiv

Undervisningen skal give eleverne en bevidsthed om forskellige traditioner for erkendelse og viden som forberedelse til at foretage et selvstændigt og modent uddannelses- og karrierevalg. [LP, stk. 3.2.]

Et centralt element i den græsk-romerske kultur var den filosofisk funderede dannelsesstradition (græsk *paideia*, latin *humanitas*). Filosofien opstod i det arkaiske og klassiske Grækenland, og der var fra begyndelsen en tæt forbindelse mellem naturfilosofi, etik og politik. Også retorikken kom (trods Platons kritik) til at spille en væsentlig rolle. Det fører til *artes liberales*, som den unge elite blev introduceret til i hellenistisk tid og romertiden, og som danner udgangspunkt for middelalderens universiteter. Den moderne inddeling af videnskaberne i naturvidenskab og humanvidenskab (samfundsvidenskab og humaniora) går tilbage til universitetskonstruktionen i begyndelsen af 1800-tallet, som var en konsekvens af oplysningstiden. De klassiske fag var de første humanistiske fag i 1800-tallets universitetskonstruktion og dermed humanioras grundlag. De klassiske fag blev betragtet som fundamentet for den almene dannelse og dermed også for det almene gymnasium, der opstod i den samme periode. Undervisningen skal give elevernes en bevidsthed om de klassiske fags identitet, herunder betydningen af almindelse i såvel et studie- og karriereperspektiv som i et personligt perspektiv.

Helt overordnet rummer studie- og karriereperspektivet to dimensioner: For det første skal eleverne opnå en bevidsthed om fagets anvendelse i bred forstand, herunder at den stærke sproglige bevidsthed og den almindelse, faget giver, også er karrierekompetencer. De sproglige og kulturelle spor, som undervisningen opøver eleverne i at identificere, er væsentlige for de fleste videregående uddannelser, hvad enten det er humanistiske, samfundsvidenskabelige, naturvidenskabelige eller tekniske uddannelser. For det andet skal eleverne reflektere over egne muligheder, fx egne faglige styrker og svagheder, med henblik på at kunne træffe og gennemføre valg i forbindelse med senere studie- og karrierevalg og i et personligt perspektiv.

Dette kan stimuleres igennem forskellige aktiviteter både i og uden for skolen og i samarbejde med andre fag. I undervisningen kan det eksemplificeres og diskuteres i klassen, hvordan sproglig bevidsthed og humanistisk almindelse er karrierekompetencer. Man kan argumentere for, at den almene dannelse sætter eleverne i stand til at reflektere over deres forhold til omgivelserne kulturelt og historisk, hvorved de kan tage oplyste, myndige og selvstændige beslutninger i deres eget liv. Det er et synspunkt, man også kan diskutere kritisk med eleverne. Undervisningen kan rumme udadrettede aktiviteter, der viser fagets anvendelse og muligheder i forhold til virkelighedsnære og praktiske problemstillinger. Det kunne være praktikophold, samarbejde med kulturinstitutioner eller virksomheder, brobygning, besøg på videregående uddannelsesinstitutioner eller besøg af rollemodeller, fx tidligere elever, der har brugt på deres viden og kompetencer fra latin i studie- eller erhvervsmæssig sammenhæng.

3.3. It

Latin bidrager som de øvrige fag til elevernes digitale kompetencer og deres digitale dannelse, og it og elektroniske medier inddrages løbende som et naturligt og integreret didaktisk og pædagogisk redskab i undervisningen. Anvendelsen heraf bidrager blandt andet til variation og aktualitet i undervisningen og understøtter læringsprocessen hos den enkelte elev.

Elevernes evne til at søge, udvælge og formidle relevant fagligt materiale om den græsk-romerske oldtid med kritisk bevidsthed skal udvikles, og eleverne skal lære at anvende digitale værktøjer og ressourcer for faget, så de bidrager til faglig fordybelse i arbejdet med både tekster og monumenter. [LP, stk. 3.3.]

Digitale medier anvendes både receptivt og produktivt i undervisningen. Eleverne skal lære at søge informationer på internettet og formidle fagligt stof med brug af digitale medier, herunder præsentationsprogrammer.

Når internettet bruges til informationssøgning er det væsentligt, at eleverne lærer at anvende relevante søgeteknikker og opøver evne til kildekritisk analyse og vurdering. Det kan ske i undervisningen gennem anvisninger og diskussioner af, hvordan man søger og bruger relevant, fagligt materiale i latin. I den forbindelse er det væsentligt, at eleverne bevidstgøres om betydningen af dokumentation, herunder hvornår der er tale om plagiering, og hvorfor plagiering ikke er lovlig.

Eleverne kan i undervisningen arbejde produktivt med flere forskellige digitale medier i formidlingen af det faglige stof, herunder fx små digitale præstationer, film, blogs eller lignende. Det vil være en god ide at diskutere brugen af digitale medier i undervisningen, så det bidrager til elevernes overvejelser over informationssøgning og formidlingsformer.

De klassiske fags EMU-sider formidler løbende relevant digitalt materiale, herunder links til anvendelige hjemmesider og ressourcer på internettet.

3.4. Samspil med andre fag

Latin A vil kunne indgå i samspil med andre fag på forskellige måder og niveauer.

I grundforløbet indgår latin i almen sprogforståelse med minimum 20 timer, jf. læreplanen og den tilhørende vejledning for almen sprogforståelse. Almen sprogforståelse følges op i studieretningsforløbet, og det vil være oplagt, at latin løbende samarbejder med både dansk og elevernes fremmedsprog om opfølgning på og uddybning af emnerne fra almen sprogforståelse.

Dele af kernestof og supplerende stof vælges og behandles, så det bidrager til styrkelse af det faglige samspil mellem fagene og i studieretningen. [LP, stk. 3.4.]

Latin A vil typisk være et studieretningsfag, og vil som humanistisk basisfag kunne indgå i en række sammenhænge i enhver sproglig studieretning. Ofte vil der i en klasse være tale om blandede studieretninger, hvor ikke alle elever har latin, men det er vigtigt at være opmærksom på, at dette forhold ikke forhindrer samarbejde med de øvrige fag i studieretningen. Selvom en del af klassen ikke kan læse tekster på latin, kan de læse dem i oversættelse, og oldtidskundskab kan her være et vigtigt bindeled.

Samspillet med andre fag kan finde sted i form af forløbsbaseret samarbejde med et eller flere andre fag, herunder i formaliserede samspil som studieretningsopgaven, eller i forbindelse med de tværfaglige forløb, der leder op til studieretningsprojektet. Samspillet kan også finde sted gennem toning ift. elevernes andre fag, både studieretningsfag og fællesfag. Begge former for samspil kan bidrage til faglig dybde og sammenhæng for eleverne.

3.4.1. Studieretningsprojektet

Latin kan indgå i studieretningsprojektet. Rammerne for studieretningsprojektet er beskrevet i læreplan og vejledning for studieretningsprojektet.

Af læreplanen for studieretningsprojektet fremgår, at bedømmelsen af projektet skal ske i forhold til de relevante faglige mål for hvert af de fag, der indgår, og det vil sige, at hvert fag skal kunne se sig selv i opgaven. Opgaveformuleringen udformes på en måde, der sikrer, at eleven i besvarelsen får mulighed for at vise, at latin indgår i projektet. Det betyder, at opgaveformuleringen skal give mulighed for, at faglige mål for latin kan indgå i bedømmelsen.

Når latin indgår i studieretningsprojektet, skal der indgå materiale på latin, jf. læreplanen for studieretningsprojektet, stk. 4.2.3. Det må forventes, at der citeres relevant fra det latinske materiale, og at citaterne kommenteres og anvendes hensigtsmæssigt i besvarelsen. Det vil desuden være naturligt, at der inddrages oversættelser af latinske tekster i projektet.

Desuden skal opgaveformuleringen give mulighed for, at eleverne kan

- *behandle problemstillinger i samspil med andre fag*
- *demonstrere viden om fagets identitet og metoder. [LP, stk. 2.1.]*

Det betyder, at opgaveformuleringen skal give mulighed for et reelt samspil med et andet fag og for at demonstrere viden om fagets identitet og metoder. Fagets metoder er beskrevet i stk. 2.1. i denne vejledning.

4. Evaluering

4.1. Løbende evaluering

Den enkelte elevs viden, kundskaber og færdigheder i arbejdet med det sproglige og kulturelle stof evalueres løbende. Evalueringen skal give eleven viden om eget faglige standpunkt samt give eleven klare anvisninger på, hvordan det er muligt at forbedre sig. Evalueringen skal desuden bidrage til elevens refleksion over egen faglige udvikling og til elevens forståelse af progression i arbejdet med fagets discipliner. Evalueringen sker gennem mundtlige eller skriftlige fremlæggelser af arbejdet med stoffet eller gennem individuelle test. I evalueringen af det skriftlige arbejde veksles mellem forskellige former for evaluering af det færdige produkt og en procesorienteret evaluering. Udgangspunktet for evalueringen er de faglige mål. [LP, stk. 4.1.]

Der evalueres i latin inden for de rammer, som skolens evalueringsplan og klasseteamets aftaler fastlægger. Evalueringen tager udgangspunkt i de faglige mål og er som udgangspunkt fremadrettet. Det betyder, at der gives forslag til, hvordan den enkelte elev gradvist bliver i stand til at udvikle sine faglige kompetencer og dermed opfylde de faglige mål i både mundtlige og skriftlige discipliner. Den løbende evaluering kan ske enten ved individuelle samtaler eller samlet med hele klassen og kan være både mundtlig og skriftlig. Jf. desuden afsnittet om løbende og formativ evaluering, herunder rettepraksis, i forbindelse med elevernes skriftlige produkter i stk. 3.2 i denne vejledning.

4.2. Prøveform

Latin A afsluttes med en skriftlig prøve og en mundtlig prøve. Reglerne for prøveafholdelse fremgår af læreplanen og eksamensbekendtgørelsen. Regler vedrørende eksaminandernes brug af internettet for at tilgå til-ladte hjælpemidler ved prøverne fremgår af § 6 i ”Bekendtgørelse om visse regler om prøver og eksamen i de gymnasiale uddannelser”. I [vejledningen](#) til denne bekendtgørelse er der givet eksempler på, hvilke hjælpemidler der må, og hvilke der ikke må tilgås via internettet.

4.2.1. Den skriftlige prøve

Grundlaget for den skriftlige prøve er et centralt stillet opgavesæt. Prøvens varighed er fem timer. [LP, stk. 4.2.]

Prøven indeholder et antal delopgaver, der tilsammen prøver eksaminandens opfyldelse af de faglige mål.

4.2.2. Undervisningsbeskrivelse

Undervisningsbeskrivelsen dokumenterer, at undervisningen har været tilrettelagt i overensstemmelse med læreplanen. Undervisningsbeskrivelsens hovedformål er at sikre, at eleverne har den nødvendige information vedr. eksamen, og at censor kan forberede sig til at varetage sit hverv som censor. Med henblik herpå udfyldes en undervisningsbeskrivelse, hvis hovedformål er at beskrive de temaer, som det samlede undervisningsforløb har været organiseret i. Undervisningsbeskrivelsen udarbejdes i overensstemmelse med den af Undervisningsministeriet udsendte skabelon.

Vigtigst i beskrivelsen er:

- forløbets titel
- de enkelte forløbs indholdsmæssige og tematiske fokus
- anvendte materialer

Det er vigtigt, at det indholdsmæssige og tematiske fokus for hvert forløb beskrives fyldestgørende, herunder perspektiveringens temaer. Emnets titel og anvendte tekster kan ikke gøre det ud for en sådan beskrivelse. Beskrivelsen kan med fordel være kort, men skal kunne sætte en udenforstående ind i det overordnede indholdsmæssige og tematiske fokus i de enkelte forløb.

4.2.3. Den mundtlige prøve

Der afholdes mundtlig prøve på grundlag af en opgave, som fordeles ved lodtrækning. Opgaven skal bestå af:

1) en latinsk eksamenstekst bestående af et enkelt stykke latinsk originaltekst på højst ¼ normalside prosa eller op til 15 vers poesi udtaget repræsentativt dækkende blandt de statarisk læste tekster. Ved kortere tekster, fx digte, kan flere tekster indgå i opgaven. Teksterne skal da være af samme forfatter.

2) en antik eller efterantik ekstemporaltekst på op til to normalsider. Den antikke ekstemporaltekst skal være i dansk oversættelse. [LP, stk. 4.2.]

En normalside prosa er 2400 enheder (antal anslag inklusive mellemrum). En normalside poesi er 30 vers, en normalside afspillet tekst er ca. 3 minutter.

Der udformes lige mange eksamensopgaver med hhv. antik og efterantik ekstemporaltekst.

Eksamensgrundlaget for den mundtlige prøve udgøres af det stof, der er beskrevet i den undervisningsbeskrivelse, der er udarbejdet i faget. Prøvematerialet godkendes af censor. Opgaver og materialer sendes til censor mindst 5 hverdage før prøvens afholdelse, medmindre særlige forhold er til hinder herfor. Det kan

betyde, at udsendelsen må foretages, før eksamensplanen er offentliggjort. Udsendelsen af opgaver og materialer må da kun ske i et omfang, der ikke medfører, at andre dele af eksamensplanen kan udledes. For at censor kan udfylde sin opgave, er det væsentligt, at undervisningsbeskrivelsen er fyldestgørende udfyldt og dækkende for indholdet af undervisningen.

Det er en god ide, at læreren allerede under etableringen af forløb og temaer i undervisningen tænker på mulige ekstemporaltekster. Det er vigtigt, at ekstemporalteksten tydeligt enten taler sammen med den tilhørende antikke eksamenstekst, eller at den tydeligt repræsenterer temaer, som har været behandlet i undervisningen, jf. beskrivelsen af perspektiverende tekster i afsnit 3. Det vil være naturligt, at eksamensteksten og ekstemporalteksten befinder sig inden for samme overordnede tematik. Eksaminator og censor skal således være opmærksom på, at ekstemporaltekstens muligheder ikke må bero på en enkelt måske for andre end eksaminator skjult pointe, som det kan være vanskeligt for eksaminanden at gennemskue.

Opgaverne må ikke være forsynet med vejledende spørgsmål eller instrukser. [LP, stk. 4.2.]

Den latinske eksamenstekst må ikke være forsynet med vejledende spørgsmål eller instrukser, men alene angive forfatter, værk og side- og linjetal, således at eksamensteksten let kan identificeres af eksaminanden i forberedelseslokalet. Ekstemporalteksten forsynes med en overskrift, som giver eksaminanden de nødvendige forudsætninger for at kunne behandle den, fx en indledning, som giver oplysninger om forfatter, placerer teksten i tid og, hvis det er nødvendigt, introducerer til tekstens indhold og kontekst.

Til eksaminationen må kun medbringes de notater, eksaminanden har udarbejdet under forberedelsen. Notaterne må ikke indeholde en oversættelse af hele eksamensteksten eller større sammenhængende dele heraf. [LP, stk. 4.2]

Der er ikke krav om, at eksaminanden eksamineres på baggrund af et rent eksemplar af eksamensteksten, men eksaminanden må ikke læse op af en sammenhængende, nedskreven oversættelse af længere passager af eksamensteksten.

Eksaminationen former sig som en samtale mellem eksaminand og eksaminator. Der prøves i oplæsning, oversættelse, sproglig analyse, indholdsforståelse og perspektivering. Hele den latinske eksamenstekst oversættes. Eksaminator udpeger den eller de sætninger, der skal analyseres sprogligt. [LP, stk. 4.2.]

Eksaminationen indledes normalt med eksaminandens oplæsning af en del af eksamensteksten. Der er ikke krav om, at eksaminanden læser op med korrekte kvantiteter eller tryk, eller at eksaminanden, hvis eksamensteksten er poesi, skal kunne skandere eller læse metrisk korrekt op. Med sproglig analyse menes først og fremmest syntaktisk analyse af en eller flere helsætninger, men også morfologisk analyse kan indgå som supplement til den syntaktiske analyse.

Eksaminanden skal redegøre for den latinske eksamensteksts mening og indhold og for den sammenhæng, hvori den er læst. Med ekstemporalteksten prøves eksaminandens evne til at sætte den latinske eksamenstekst eller temaer fra undervisningen i et kulturhistorisk perspektiv. Arkæologisk og andet materiale kan inddrages i eksaminationen. [LP, stk. 4.2.]

Eksaminandens viden om romersk kultur og om den antikke kulturs betydning i senere kultur bygger på dokumentarisk grundlag, dvs. det er defineret af det materiale, der er behandlet i undervisningen, og som fremgår af eksaminandens undervisningsbeskrivelse, herunder tekster læst statarisk, kursorisk og i oversættelse samt de perspektiverende tekster og det arkæologiske materiale. Dette materiale kan inddrages i eksaminationen.

Der er ikke et krav, at eksaminanden foretager en danskfaglig analyse af ekstemporalteksten. Det væsentlige er, at eksaminanden i behandlingen af ekstemporalteksten viser evne til at sætte den antikke eksamenstekst eller temaer fra undervisningen i et kulturhistorisk perspektiv.

4.3. Bedømmelseskriterier

Bedømmelseskriterierne fremgår af læreplanen, stk. 4.3.

Overordnet gælder det, at der skal anlægges en helhedsvurdering, hvor alle discipliner indgår i bedømmelsen. Da indholdsforståelsen forudsætter, at teksten kan læses, er eksamen i latin en sproglig prøve, og ingen eksamenspræstation, hverken mundtlig eller skriftlig, kan bedømmes som tilstrækkelig, hvis det sproglige er

klart uacceptabelt. En præstation kan omvendt heller ikke bedømmes som fremragende, hvis der er alvorlige mangler i én af disciplinerne.

4.3.1. Karaktergivning. 7-trins-skalaen

I forbindelse med karaktergivning anvendes 7-trinsskalaen. Karakteren udtrykker graden af opfyldelse af de faglige mål.

Oversigt over karakterskalaen

12	Fremragende	Karakteren 12 gives for den fremragende præstation, der demonstrerer udtømmende opfyldelse af fagets mål, med ingen eller få uvæsentlige mangler.
7	God	Karakteren 7 gives for den gode præstation, der demonstrerer opfyldelse af fagets mål, med en del mangler.
02	Tilstrækkelig	Karakteren 02 gives for den tilstrækkelige præstation, der demonstrerer den minimalt acceptable grad af opfyldelse af fagets mål.

Latin A stx. Karakterbeskrivelser for skriftlig hhv. mundtlig prøve

Nedenfor præsenteres eksempler på beskrivelser af karaktererne 12, 7 og 02. Disse beskrivelser har alene vejledende karakter. Bedømmelserne af de konkrete præstationer skal ske på baggrund af:

- de faglige mål (læreplanens stk. 2.1)
- bedømmeskriterierne (læreplanens stk. 4.3)
- et professionelt, fagligt skøn
- en samlet vurdering af præstationen.

		Skriftlig prøve	Mundtlig prøve
12	Fremragende	I behandlingen af en ukendt latinsk originaltekst fra kerneperioden anvender eksaminanden meget sikker faglig viden om latin og romersk kultur i besvarelsen. Besvarelsen er meget velstruktureret, selvstændig og sikker, og der er kun uvæsentlige mangler.	Eksaminanden oversætter meget selvstændigt og sikkert og anvender meget sikker faglig viden om latin og romersk kultur i den sproglige og indholdsmæssige behandling af teksten. I perspektivering viser eksaminanden stort fagligt overblik over den romerske kultur og dens betydning.
7	God	I behandlingen af en ukendt latinsk originaltekst fra kerneperioden anvender eksaminanden i rimelig grad faglig viden om latin og romersk kultur i besvarelsen. Besvarelsen er sammenhængende og overvejende sikker.	Eksaminanden oversætter overvejende sikkert og anvender overvejende sikker faglig viden om latin og romersk kultur i den sproglige og indholdsmæssige behandling af teksten. I perspektivering viser eksaminanden godt fagligt kendskab til romersk kultur og dens betydning.
02	Tilstrækkelig	I behandlingen af en ukendt latinsk originaltekst fra kerneperioden anvender eksaminanden i mindre grad faglig viden om latin og romersk kultur i besvarelsen. Besvarelsen er noget usammenhængende og usikker.	Eksaminanden oversætter usikkert og anvender i mindre grad faglig viden om latin og romersk kultur i den sproglige og indholdsmæssige behandling af teksten. I perspektivering viser eksaminanden mangelfuldt kendskab til romersk kultur og dens betydning.